

ФОРМУВАННЯ ПРОПОРЦІЙ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

ЛЯШЕВСЬКА Олена Іванівна,

здобувач кафедри регіонального управління та місцевого самоврядування Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, м. Харків

Анотація:

у статті розглянуто процес формування пропорцій сталого економічного розвитку регіону. Запропоновано класифікацію економіко-структурних пропорцій.

Ключові слова: регіон, сталий розвиток, економічний розвиток регіону, пропорції регіонального розвитку.

УДК 351.352.354

Постановка проблеми. Початок 90-х рр. ХХ століття став свідком численних і значущих подій навколо сталого розвитку. У червні 1992 р. Україна прийняла участь у Конференції ООН з питань довкілля та сталого розвитку (UNCED) у Ріо-де-Жанейро (Бразилія) та підписала документ AGENDA 21, тобто план глобальної діяльності на ХХІ століття

Уже в 1989 р. налічувалося понад 30 визначень сталого розвитку [7]. Проте, більш визнаним вважається те, що викладено в доповіді Міжнародної комісії з навколишнього середовища і розвитку ООН («комісії Брундтланд»): «Сталим є такий розвиток, який задовольняє потребам теперішнього часу, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби» [5, с. 35]. Це визначення стосується, перш за все, економічного і екологічного аспектів сталості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми регіонального соціально-економічного зростання досліджують відомі вітчизняні вчені у галузі науки державне управління В. Бабаєв, В. Бакуменко, В. Бодров, А. Дегтяр, А. Коваленко, М. Корецький, О. Коротич, В. Куйбіда, Ю. Куц, О. Лазор, М. Латинін, Т. Лозинська, В. Мамонова, В. Мартиненко, В. Удовиченко та ін.

Але проблеми формування пропорцій сталого економічного розвитку регіону, вплив на дані процеси системи державного та регіонального управління ще не стали предметом дослідження вітчизняних вчених.

Формулювання мети статті. Метою даної статті є визначення місця регіональних пропорцій, їх формування та дотримання балансу в забезпечення сталості розвитку регіону, ролі в цьому процесі державних та регіональних органів виконавчої вади.

Вклад основного матеріалу дослідження. У дослідженнях з питань розвитку суспільства останнім часом чітко позначились, на погляд О. Безуглого, два різні підходи щодо досягнення стану сталого розвитку і його підтримки, шляхом узагальнення ми виділили:

– по-перше, сталий розвиток має починатися та підтримуватися на рівні територіальної громади; глобальна сталість визначається сукупністю показників сталого розвитку громад світу;

– по-друге, забезпечення сталого розвитку здійснюється по-вертикалі, що починається з населеного пункту і сягає глобального (світового) рівня [3, с. 5-6].

У широкому розумінні пропорція визначається як співвідношення, домірність величин та елементів. Під регіональними пропорціями розуміються пропорції розвитку окремого регіону, що відображають його внутрішні зв'язки та характеризують процеси економіки регіону [2, с. 132-134]. На нашу думку, регіональні пропорції повинні відображати усі сторони функціонування й розвитку системи регіону, всебічно охоплювати участь кожної складової в соціально-економічному обігу, забезпечувати єдність матеріально-технічних, фінансово-кредитних, соціально-економічних і трудових зв'язків регіонального процесу.

характеристики формування власних економіко-структурних пропорцій ВРП.

Класифікувати економіко-структурні пропорції можна за такими групами:

1. Загальноекономічні пропорції - пропорції, що відображають відмінні риси регіонального відтворення, роль регіону в економіці національного господарства країни.

2. Структурні пропорції - співвідношення між окремими складовими регіональної економіки, які забезпечують її участь у територіальному поділі праці та створенні сприятливих умов для життя людей і розвитку регіонального господарства.

3. Економіко-структурні пропорції ВРП – пропорції, що формуються на основі елементів структури виробництва, розподілення та використання ВРП

До пропорцій розподілу ВРП відноситься:

- пропорції між отриманими первинними доходами суб'єктів відтворювальної системи;
- пропорції перерозподілу вторинних доходів між секторами;
- співвідношення між виробленим доходом та розташованим доходом у регіоні.

Пропорції використання ВРП включають:

- співвідношення компонентів кінцевого використання ВРП (витрати на фактичне кінцеве споживання домашніх господарств, витрати державних установ на колективні послуги, валовим нагромадженням);
- пропорції між витратами на кінцеве споживання та валове нагромадження;
- співвідношення перерозподілу ВРП (між виробленим та використаним ВРП);
- пропорція між середньодушовими показниками фактичного кінцевого споживання домашніх господарств та виробленим ВРП.
- пропорції ввозу та вивозу, експорту та імпорту в структурі ВРП по витратам для виявлення взаємодії регіону з «іншою» країною та світом.

4. Соціально-економічні пропорції - пропорції, які відносяться до рівня життя населення, вони відображають соціальні проблеми, рішення яких є безпосередньою функцією регіональних органів влади.

5. Економіко-демографічні пропорції - пропорції, що відображають взаємозв'язки демографічного та економічного процесів регіонального відтворення. Ця група пропорцій покликана забезпечити певний баланс між демографічним і економічним потенціалами території й разом із соціально-економічними пропорціями обумовлює міграційні процеси в регіоні і їхня спрямованість.

6. Економіко-екологічні пропорції характеризують співвідношення між природним потенціалом та рівнем соціально-економічного розвитку регіону.

7. Фінансово-економічні пропорції - пропорції, пов'язані із кругообігом матеріальних і фінансово-грошових ресурсів та відображення розподілу компетенції між керуючими структурами. Ця група пропорцій відіграє інтегруючу роль в організації відтворювального процесу в регіоні, оскільки забезпечує взаємозв'язок всіх суб'єктів за допомогою фінансово-грошових потоків.

Модифікована нами система відтворювальних пропорцій регіону має певну системність, якщо виходити із системності регіонального відтворення. При цьому ВРП є найважливішою сполучною ланкою всіх економічних пропорцій, що формуються на території регіону, що дозволяє ідентифікувати його як основну параметричну характеристику економічних пропорцій регіональної системи.

Головним макроекономічним результируючим показником функціонування національного господарства в країнах з ринковою та перехідною економікою, у тому числі й Україні, виступає валовий внутрішній продукт, що займає центральне місце в системі національних рахунків. На регіональному рівні за своїм економічним змісту близьким аналогом ВВП є валовий регіональний продукт. Саме цей показник щонайкраще характеризує рівень розвитку регіонального господарства, його масштаби, результати (рівень продуктивності), особливості функціонування галузевої від-

творювальної структури. Валовий регіональний продукт визначається як сукупна ринкова вартість усього обсягу кінцевого виробництва товарів і послуг, створеного в економіці регіону за один рік. Знаходячи конкретну кількісну визначеність, ВРП є продуктом, обчисленим у грошовому вираженні. Основою даного визначення є вартість, вироблена протягом року.

Таким чином, продукт присутній не сам по собі, а як вартість.

Диспропорції регіонального розвитку України виявляються суттєво в показниках валового регіонального продукту (далі – ВРП) та ВРП на одну особу.

У 2004–2007 рр. регіони України продемонстрували позитивну динаміку виробництва ВРП, незважаючи на різні рівні розвитку регіонів. З 2008 р. спостерігається падіння ВРП у семи регіонах (Дніпропетровській, Донецькій, Івано-Франківській, Луганській, Полтавській, Рівненській, Хмельницькій областях), проте в 2009 р. ВРП зменшився у всіх регіонах на 7,2–23,7% у цінах попереднього року (в середньому по Україні – на 15,1%).

За часткою валового регіонального продукту також спостерігається значна асиметрія. Найбільший внесок у виробництво ВРП в 2009 р. припадає на м. Київ (18,2%), Дніпропетровську (10,9%), Донецьку (11,8%), Харківську області. За наявним доходом у II кварталі 2010 р. лідирують такі регіони, як: м. Київ (12,6%), Донецька (11,1%), Дніпропетровська (8,3%), Харківська (5,8%), Луганська (5,02%), Львівська (5,04%), Запорізька (4,2%) області. Так, максимальний наявний дохід у розрахунку на одну особу в м. Київ – 8720,8 грн, а мінімальний – у Чернівецькій області (2784 грн.) [1, с. 225–276].

Подібна тенденція спостерігається за рівнем зареєстрованого безробіття населення у II кварталі 2010 р.: 0,3% та 0,7% населення працездатного віку в м. Київ та Севастополь відповідно, у межах 2,5–3% – у Вінницькій, Житомирській, Кіровоградській, Рівненській, Сумській, Чернігівській областях. Розбіжності наявні також у середньомісячній номінальній заробітній платі найманих працівників за регіонами. Цей показник в II кварталі 2010 р. в розрахунку на одного штатного працівника коливається від 1551 грн. (Тернопільська область) до 3249 грн. (м. Київ). Асиметрія окремих показників соціально-економічного розвитку демонструє значні відмінності [4].

ВРП являє собою результат розширеного регіонального відтворення та одночасно є джерелом для наступного відтворювального циклу. При цьому відтворювальний цикл ніколи не повторюється зі збереженням всіх параметрів з незмінними характеристиками. Згідно економічному підходу, послідовними фазами циклу є виробництво, розподіл, обмін, споживання. В основі даного структурування лежить послідовна зміна функцій, інтересів, цілей, форм руху вартості у відтворювальному процесі. Рух регіонального продукту відтворювального циклу носить безперервний характер: почавшись у виробництві, пройшовши через стадії розподілу (і перерозподілу) і обміну, воно завершується в споживанні. Між виробництвом і споживанням існує діалектично суперечливі зв'язки. Виробництво має сенс лише тоді, коли служить споживанню.

Виробництво є основою розвитку регіонального відтворювального процесу. На цій стадії створюється продукція, і, отже, формується відповідна структура виробленого валового регіонального продукту. Саме виробництво визначає форми та характер матеріально-речовинних, фінансово - кредитних і інформаційних зв'язків по розподілу, обміну та споживанню ВРП.

Розподільні відносини відіграють сполучну роль у регіональному відтворенні між виробництвом, обміном і споживанням ВРП. Система регіональних розподільних відносин оснащує процес регіонального розширеного відтворення, регулює пропорції регіональної економіки та забезпечує її збалансованість, сприяє ефективній взаємодії елементів регіональної економіки на основі горизонтальних зв'язків, забезпечує розподіл регіонального доходу, створеного в окремому регіоні, і розподіл ресурсів національного доходу країни, що направляється у регіон.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Однак варто підкреслити, що в реальності на рівні регіону досягти повної продуктової та вартісної збалансованості неможливо через відкритий характер регіональної відтворювальної системи.

Держкомстат України веде офіційні розрахунки ВРП виробничим методом (як суми виробленої валової доданої вартості по всіх галузях регіональної економіки) у поточних цінах з 2004 р. Однак дані по ВРП публікуються із запізненням у два роки, що сповільнює їхнє застосування в регіональному економічному аналізі. Метод формування ВРП по джерелах доходів не є основним, оскільки відповідно до прийнятої методології не всі показники доходів виходять шляхом прямого рахунку, частина з них обчислюється балансовим методом. Проте, розрахунок ВРП розподільним методом становить певний інтерес для формування та дослідження економічних пропорцій регіональної відтворювальної системи. Крім того, важливе значення мають пропорції, що відображають структуру використання ВРП, його роль у задоволенні потреб кінцевих споживачів і в збільшенні багатства регіону.

Окрім того, на основі розрахунку ВРП всіма трьома методами з'явилась можливість побудови комплексних економіко-структурних пропорцій, які будуть сполучати параметричні характеристики пропорцій виробництва, розподілу й використання ВРП.

Отже, процес функціонування регіональної системи знаходить найбільш концентроване вираження в економічних пропорціях структури виробництва, розподілу й використання валового регіонального продукту.

Література

1. Андрейчиков А. В. Анализ, синтез, планирование решений в экономике / А. В. Андрейчиков, О. Н. Андрейчикова. – М. : Финстатинформ, 2001. – 368 с.
2. Кизим Н. А. Крупномасштабные экономико-производственные системы: организация и хозяйствование / Н. А. Кизим. – Х. : ИНФОРМ, 1999. – 228 с.
3. Сталій розвиток територіальних громад: управлінський аспект [Монографія] / Ю. О. Куц, В. В. Мамонова, О. К. Чаплигін та ін.; За заг. ред. Ю. О. Куца, В. В. Мамонової. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2008. – 236 с.
4. Томарева В. В. Диспропорції соціально-економічного розвитку регіонів України та шляхи їх зникнення [Електронний ресурс] / В. В. Томарева. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr/2010_6.
5. Урсул А. Д. Переход России к устойчивому развитию. Ноосферная стратегия. – М. : Издательский дом «Ноосфера», 1998. – 500 с.
6. Шпинер Р. И. Региональные проблемы рыноковедения / Р. И. Шпинер, А. С. Новоселов. – Новосибирск : Наука, 1993. – 387 с..
7. Pezzey John. Definitions of Sustainability. UK CEED Discussion Paper No. 9. : UK CEED, London, Aug. 1989.